

2010

HANDLINGSPLAN

 BAR U&F

BAR UNDERVISNING & FORSKNING

1	INDLEDNING OG RESUME	4
1.1	REGERINGENS 2010-PLAN OG DENS BETYDNING FOR BAR U&FS AKTIVITETER	4
1.2	EFFEKT MÅL	4
1.3	STATUS FOR BAR U&FS AKTIVITETER	5
1.4	BAR U&FS STRATEGI	6
1.4.1	MÅLSÆTNING OM VIRKSOMHEDERNES ARBEJDSMILJØARBEJDE	6
1.4.2	VÆSENTLIGE AKTØRER	6
1.5	TILSKUD TIL BAR U&F	7
1.6	BAR U&FS 2010 HANDLINGSPLAN	8
1.6.1	PSYKISK ARBEJDSMILJØ	8
1.6.2	STØJ	9
1.6.3	INDEKLIMA	9
1.6.4	UDDANNELSESINDSATSEN	9
1.6.5	ULYKKER	9
1.6.6	MUSKEL- OG SKELETBESVÆR	10
1.6.7	RÅDGIVERE	10
1.6.8	ÆLDRE OG ETNISKE ARBEJDSTAGERE	10
1.7	PRIORITERING AF TILSKUDSMIDLER – FORDELT PÅ INDSATSOMRÅDER	10
2	PSYKISK ARBEJDSMILJØ	11
2.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	11
2.2	TIDLIGERE OG NUVÆRENDE PROJEKTER I BAR-REGL	12
2.3	HVAD SKAL DER TIL FOR AT FOREBYGGE PROBLEMERNE?	13
2.4	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	13
3	MUSKEL- OG SKELETBESVÆR	15
3.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	15
3.2	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	15
4	STØJ	15
4.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	15
4.2	TIDLIGERE OG NUVÆRENDE PROJEKTER I BAR U&F	15
4.3	HVAD SKAL DER TIL FOR AT FOREBYGGE PROBLEMERNE?	16
4.4	ANDRE AKTØRER OG POTENTIELLE SAMARBEJDSPARTNERE	16
4.5	HVAD SKAL DER TIL FOR AT ARBEJDSPLADSERNE VIL ARBEJDE MED PROBLEMET?	16
4.6	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	16
5	ULYKKER	16
5.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	16
5.2	HVAD SKAL DER TIL FOR AT FOREBYGGE PROBLEMERNE?	17
5.3	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	17

6	INDEKLIMA	17
6.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	17
6.2	TIDLIGERE OG NUVÆRENDE PROJEKTER	17
6.3	HVAD SKAL DER TIL FOR AT FOREBYGGE PROBLEMERNE?	18
6.4	AKTØRER OG POTENTIELLE SAMARBEJDSPARTNERE.....	18
6.5	HVAD SKAL DER TIL FOR AT ARBEJDSPLADSERNE VIL ARBEJDE MED PROBLEMET?	18
6.6	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	18
7	UDDANNELSESINDSATSEN	18
7.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	18
7.2	PRÆCISERING AF BRANCHEOMRÅDER MED DE STØRSTE PROBLEMER.....	19
7.3	TIDLIGERE OG NUVÆRENDE PROJEKTER I BAR-REGL.....	19
7.4	HVAD SKAL DER TIL FOR AT FOREBYGGE PROBLEMERNE?.....	19
7.5	GODE ERFARINGER - NATIONALT OG INTERNATIONALT	20
7.6	AKTØRER OG POTENTIELLE SAMARBEJDSPARTNERE - NATIONALT OG INTERNATIONALT	20
7.7	HVAD SKAL DER TIL FOR AT ARBEJDSPLADSERNE VIL ARBEJDE MED PROBLEMET?	20
7.8	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	20
8	KOMMUNIKATION, FORMIDLING OG KOORDINERING	21
8.1	BESKRIVELSE AF PROBLEMFELTET	21
8.2	HVAD KAN BAR U&F GØRE?	22
9	BILAG	25

1 INDLEDNING OG RESUME

Formålet med denne handlingsplan for BAR U&F er at skabe en fælles ramme for arbejdet i perioden 2008-2010. Det har været hensigten, at skabe en øget præcisering af den effekt og de resultater BAR U&F tilstræber.

1.1 Regeringens 2010-Plan og dens betydning for BAR U&Fs aktiviteter

Beskæftigelsesministeren udsendte ultimo 2005 Plan 2010, som beskriver myndighedernes og parternes mål og indsats for at forbedre arbejdsmiljøet frem til og med 2010.

Planen pålægger BARene at fokusere deres indsatser mod de fire udvalgte områder:

- Psykisk arbejdsmiljø
- Muskel- og skeletbesvær
- Støj (både høreskadende og generende)
- Ulykker

samt, hvor det er branchemæssige relevant også at være opmærksomme på:

- Indeklima
- Hudproblemer

BARene anmodes om, hvor relevant, at involvere følgende målgrupper i deres indsats:

- Ældre arbejdstagere
- Etniske arbejdstagere
- Små virksomheder
- Rådgivere

På baggrund af arbejdsmiljøprofilen indenfor undervisnings- og forskningsområdet samt de tidligere diskussioner i BAR U&F skal indsatsen hovedsagelig koncentreres om:

- Psykisk arbejdsmiljø
- Støj
- Indeklima
- Rådgivere som en særlig målgruppe.

Herudover skal uddannelsesindsatsen fastholdes, ligesom muskel- og skeletbesvær og ulykker skal i fokus indenfor de områder, hvor der er problemer.

1.2 Effektmål

Der er opstillet nationale reduktionsmål for indsatsen frem til 2010. Det er:

- 20 pct. reduktion af arbejdsulykker målt på fald i ménerstatning, erhvervsevnetab og sygefravær
- 10 pct. reduktion af psykiske belastninger målt på fald i sygefravær
- 15 pct. reduktion af høreskadende støj målt på selvrapporteret fald i støjen indenfor de belastede brancher
- 10 pct. reduktion af generende støj målt på selvrapporteret fald i støjen indenfor de belastede brancher
- 10 pct. reduktion af sygefraværet i forbindelse med muskel- og skeletbesvær.

1.3 Status for BAR U&Fs aktiviteter

BAR U&F har gennem flere år arbejdet med psykisk arbejdsmiljø, støj, indeklima og uddannelsesindsatsen.

I **Program Psykisk Arbejdsmiljø** er der arbejdet med følgende temaer:

- Konflikt håndtering
- Vold og trusler om vold
- Modsatrettede krav og forventninger
- Teamarbejde
- Ledelse
- Stress
- Arbejdspladskultur
- APV i forhold til forskernes psykiske arbejdsmiljø

Indsatsen har resulteret i 8 hæfter, spil og temadage. Herudover er der emner om psykisk arbejdsmiljø på Arbejdsmiljøweb.

Der arbejdes videre med Program Psykisk Arbejdsmiljø frem til august 2008, hvor indsatsen om arbejdspladskultur i forhold til nye lærere afsluttes og evalueres.

Der har været flere aktiviteter i forhold til **støj**:

- Indeklimaportalen med bl.a. tema om støj i grundskolen
- Guide om støj og forsøg indenfor grundskoleområdet
- Programmet Indretning Skoler, hvor der er udarbejdet branchevejledning, og hjemmesiden Godt Skolebyggeri, der giver gode råd om, hvordan støjproblematikken indtænkes i byggefasen
- Deltagelse i den europæiske arbejdsmiljøuge i 2005

Der arbejdes videre med udvikling og vedligeholdelse af indeklimaportalen, herunder temaer om støj, ligesom Programmet Indretning af Skolerne fortsætter i 2008.

Der har været flere aktiviteter i forhold til **indeklima**:

- Indsats Indeklima med branchevejledninger og indeklimaportalen
- Branchevejledning om fugt og skimmelsvampe
- Program Indsats Skoler, hvor der på hjemmesiden og i branchevejledningen Godt Skolebyggeri også fokuseres på indeklima

Der arbejdes videre med udvikling og vedligeholdelse af indeklimaportalen, herunder med temaer om støj, ligesom Program Indretning af Skoler fortsætter i 2008. Det er besluttet, at branchevejledningen Godt Indeklima skal revideres inden 2010.

Aktiviteterne i forbindelse med **Uddannelsesindsatsen** har omfattet:

- 9 numre af Ar-Mi Journalen
- Materialekuffert: materialesættet Ar og Mi i skolen, spillet Ar og Mi i troldeskoven, 3 Big Book-bøger om Ar og Mi samt en lærervejledning
- Ny i job
- Sikker jobstart

1.4 BAR U&Fs strategi

Det er BAR U&Fs mål at arbejde for et sundt, inspirerende og udviklende arbejdsmiljø. Da BAR U&F de seneste år har udviklet materialer, hjemmesider og redskaber om psykisk arbejdsmiljø, støj og indeklima samt uddannelsesindsatsen, skal der i de kommende år fokuseres mere på at gøre produkterne kendte og komme ud med dem til arbejdspladserne.

Strategisk vil BAR U&F prioritere at udvikle:

- En markedsføringsstrategi, der får BAR U&Fs produkter ud over rampen og i anvendelse
- En strategi for hvordan man holder ”gryden i kog” efter produktlancering
- Mere brug af langsigtede effektmålinger
- Direkte dialog med målgrupperne
- Anvendelse af ambassadører
- Opbygning af netværk

I forhold til arbejdspladserne vil BAR U&F prioritere at:

- Være proaktive og i dialog med målgrupperne
- Være særlig opmærksom på kontakt og dialog med MED-udvalgene i kommunerne
- Komme ud på arbejdspladserne
- Organisationerne er aktive, profileres og spiller en afgørende rolle i distributionen af materialerne
- Satse på selvhjælp og bæredygtighed
- Arbejde med arbejdspladskultur, herunder det rummelige arbejdsmarked, hvor ældre og etniske arbejdstagere kan indgå, og aktiviteter der fremmer, at arbejdspladserne bliver mere bevidste om arbejdspladskulturer - herunder forebyggelse af mobning og indførelse af en seniorpolitik

1.4.1 Målsætning om virksomhedernes arbejdsmiljøarbejde

Den nationale Plan 2010 indeholder et mål om, at der sker en markant stigning i antallet af beskæftigede, der arbejder i virksomheder med arbejdsmiljøcertifikat. BAR U&F vil i sin formidling gøre opmærksom på muligheden for at opnå arbejdsmiljøcertificering, ligesom rådet lægger stor vægt på, at virksomhederne kender til de forskellige redskaber til udarbejdelse af APV. Ligeledes vil BAR U&F formidle information om Arbejdsmiljørådets nye værktøj om arbejdsmiljøregnskab ud fra den betragtning, at synliggørelse af de økonomiske konsekvenser i forbindelse med arbejdsmiljøproblemer kan fremme en mere fokuseret arbejdsmiljøindsats.

1.4.2 Væsentlige aktører

Der er en række aktører, der har indflydelse på og påvirker arbejdsmiljøet. BAR U&F vil i den kommende periode være mere opmærksom på synergieffekter og samarbejdsmuligheder i forhold til andre aktører, nedenfor er nævnt dem som prioriteres højest. På BIKVA-seminaret pegede deltagerne desuden på, at det kunne være væsentligt at lægge det ind som en fast procedure i forbindelse med projektstart at afdække og afklare, om der er mulighed for forskningsmæssig sparring.

MED-udvalg og SIO: BAR U&F vil i perioden tilstræbe en højere grad af direkte dialog med brugere, hvor mødet med brugerne i højere grad kommer til at præge tilgangen.

Organisationerne bag BAR U&F: Der vil i perioden blive arbejdet med at fremme distributionskanalerne, således at arbejdsgangene tilrettelægges så hensigtsmæssigt og effektivt som muligt

Øvrige BAR: Det er vigtigt for BAR U&Fs strategi at prioritere samarbejdet med øvrige BAR højt, specielt i forhold til uddannelsesindsatsen.

Arbejdstilsynet: For Arbejdstilsynet indebærer Plan 2010, at de prioriterede arbejdsmiljøproblemer danner afsæt for bl.a. udviklingsarbejde, tilsyn, regulering, kompetenceudvikling samt vejlednings- og informationsmateriale. BAR U&F vil sikre sig, at Arbejdstilsynets tilsynsførende løbende holdes opdateret om BAR U&Fs materialer og aktiviteter.

Arbejdsmiljøunderviserne og arbejdsmiljørådgiverne: BAR U&F vil sikre sig, at disse løbende holdes opdateret om BAR U&Fs materialer og aktiviteter.

Videncenter for Arbejdsmiljø: Videncenteret vil som en aktør i implementeringen af Plan 2010 tage initiativ til større tematiske formidlingsindsatser indenfor de prioriterede områder, dvs. muskel- og skeletbesvær, psykisk arbejdsmiljø, ulykker og støj. BAR U&F vil i perioden søge en højere grad af koordinering med Videncenteret i forhold til formidlingsmæssige indsatser, således at der bliver størst mulig synergi, og at BAR'ens materialer omtales og pulses via Videncenterets udgivelser.

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA): For NFA vil den langsigtede forskningsindsats tage udgangspunkt i det forskningsbehov, der udspringer af regeringens 2010 Plan.

Forskningstemaerne vil være:

- Arbejdsulykker
- Fravær og udstødning
- Arbejdsrelaterede smerter i muskler og led
- Psykisk arbejdsmiljø
- Organisering og ledelse
- Ny teknologi, primært nanoteknologi
- Intervention og implementering

Udover forskningen vil NFA fortsætte med overvågning af arbejdsmiljøet, primært med NAK, og formidle forskningsresultater, hvor målgruppen er arbejdsmiljøsystemet. BAR U&F vil løbende holde sig orienteret og indgå i dialog om den forskning, der foregår i NFA-regi, og vil anvende forskningsresultaterne i forbindelse med sine projekter.

Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM): BAR U&F vil prioritere et løbende samarbejde med Dansk Center for Undervisningsmiljø.

Forebyggelsesfonden: BAR U&F vil følge Forebyggelsesfondens aktiviteter og om muligt medvirke til at fremme ansøgning til projekter, hvor BAR U&Fs værktøjer anvendes.

1.5 Tilskud til BAR U&F

BAR'enes tilskud til aktiviteter (projekter) er beregnet på baggrund af følgende tre objektive faktorer i de enkelte brancher:

- Anmeldte arbejdsulykker
- Anerkendte arbejdsskader i Arbejdsskadestyrelsen
- Antal beskæftigede

Anmeldte arbejdsulykker vægtes med 50 pct. og de to andre med hver 25 pct.

Aktivitetstilskud

BAR U&F modtog i 2007 kr. 3.494.307 i aktivitetstilskud på baggrund af nedenstående data:

	Andel	Absolutte tal
Anmeldte ulykker	41 pct.	1.798
Beskæftigede	38 pct.	206.751
Anerkendte arbejdslidelser	21 pct.	322

Aktivitetstilskuddet gives således hovedsageligt på baggrund af anmeldte arbejdsulykker og beskæftigede, men det er ikke markant. Godt en tredjedel af anmeldte arbejdsulykker er forstuvninger (bevægapparatsskader), hertil kommer en del knoglebrud, sårskader og bløddelsskader. Af anmeldte arbejdsbetingede lidelser er knapt halvdelen psykiske lidelser og godt en tredjedel forstuvninger.

1.6 BAR U&Fs 2010 handlingsplan

Til brug for at bistå branchens virksomheder ved løsning af arbejdsmiljømæssige spørgsmål er der i 2008 i alt 3.023.876 kr., og hvis der foretages en fremskrivning vil der i alt i perioden 2008-2010 være ca.10 mio. kr. til rådighed for BAR U&Fs projekter og aktiviteter.

Fordelingen af disse midler bør ske i henhold til valget af indsatsområder. Nedenfor gennemgås kort forslag til indsatsområder indenfor de prioriterede områder. En grundigere redegørelse for indsatsen sker i de efterfølgende afsnit.

BAR U&Fs handlingsplan er formuleret på baggrund af de erfaringer, der er gjort de seneste år samt de løbende diskussioner, der er foregået i rådet, herunder på Rådsseminaret i 2006 og på BIKVA-evalueringsseminaret i 2007 samt Rådsseminaret i 2007. Hertil kommer de ønsker og anbefalinger, som målgrupperne har givet udtryk for i forbindelse med BIKVA-evalueringen, se bilag 1.

1.6.1 Psykisk arbejdsmiljø

BAR U&Fs indsats i forhold til psykisk arbejdsmiljø vil fokusere på fire indsatsområder:

- Stress
- Anerkendelse og belønning
- Konflikthåndtering samt vold og trusler om vold
- Arbejdet med atmosfære

Her vil indsatsen dreje sig om at gennemføre nogle vellykkede aktiviteter ude på en række arbejdspladser og bruge disse erfaringer i videreformidlingen af kendskabet til BAR U&Fs materialer og værktøjer samt anvendelsen af disse. Ligeledes bør historierne om det gode skolearbejde formidles.

Med henblik på at forbedre det psykiske arbejdsmiljø har BAR U&F sat sig som mål at øge kendskabs- og anvendelsesgraden for BAR'ets produkter med 25 procentpoint. Herudover skal sygefraværet nedbringes.

BAR U&Fs vil arbejde målrettet på at medvirke til, at der nationalt opnås en halvering af det stressbetingede sygefravær. Herudover skal der opnås et stort fald indenfor vold og trusler om vold. Organisationerne vil arbejde på, at der løbende foretages statistiske opgørelser over det stressbetingede sygefravær.

1.6.2 Støj

BAR U&Fs indsats i forhold til støj skal både fokusere på den generende og den høreskadende støj. Af løsningsforslag skal der både fokuseres på akustikregulering og pædagogik.

Indsatsen omfatter:

- Formidling af Guide om støj i grundskolen
- Forebyggelse af støj skal indtænkes i Programmet Indretning af Skoler, herunder indsatsen overfor rådgivere og bygherrer
- Videreudvikling af støjvogterkonceptet, der blev udviklet i forbindelse med udarbejdelsen af støjguiden. Sammen med BAR SoSu bør der gennemføres et fælles projekt med en målrettet indsats på at få alle 98 kommuner til at bruge støjvogterkonceptet i alle skoler, SFO'er og daginstitutioner samt at få de frie grundskoler til ligeledes at medvirke
- Brug af hjemmesiderne: Arbejdsmiljøweb, Indeklimateportalen og Godt Skolebyggeri til at formidle viden om støj. Der oprettes et støjmenupunkt på arbejdsmiljøweb.dk, der fokuserer på menneskeskabt støj

BAR U&F opstiller følgende mål: et fald på 20 pct. i den selvoplevede støj blandt lærerne i grundskolerne og på de tekniske skoler, der anvender støjvogterkonceptet.

1.6.3 Indeklima

BAR U&Fs indsats i forhold til indeklima fokuserer på:

- Fastholdelse og udvikling af indeklimateportalen med løbende nyheder, nyhedsbrev og månedens tema frem til og med 2010 som omdrejningspunkt for indeklimateindsatsen
- Udgivelse og formidling af den reviderede branchevejledning om fugt og skimmelsvampe
- Revidering og formidling af branchevejledningen Bedre Indeklima
- Indeklima skal indtænkes i Programmet Indretning af Skoler, herunder indsatsen overfor rådgivere og bygherrer
- Det bør overvejes at indlede et samarbejde med de andre aktører på området for at aftale fælles strategi og fælles indsats

1.6.4 Uddannelsesindsatsen

BAR U&Fs indsats i forbindelse med uddannelsesindsatsen fokuserer på:

- Forstærket indsats overfor grundskolen
- Indsats overfor tekniske skoler, handelsskoler, social- og sundhedsskoler samt AMU uddannelserne
- Indsats overfor udvalgte fagområder med en høj ulykkesrisiko, herunder særligt bygge- og anlæg, landbrug og social- og sundhed
- Etablering af web-site om unge og arbejdsmiljø med deltagelse af alle BAR

1.6.5 Ulykker

BAR U&Fs indsats i forhold til ulykker begrænser sig til at:

- Undersøge i hvilke sammenhænge, der sker ulykker på skoler, undervisningsinstitutioner og forskningsinstitutionerne, og om der er behov for en indsats i forhold til formidling vedr. ulykkesanalyseredskaber
- Deltage i og formidle kendskabet til www.stopulykker.dk herunder at udvikle branchebeskrivelser.

1.6.6 Muskel- og skeletbesvær

BAR U&Fs indsats i forhold til muskel og skeletbesvær begrænser sig til at:

- Foretage en nøjere undersøgelse af problemerne med muskel- og skeletbesvær for TAP-personale og gymnastiklærere, samt om der er behov for at foretage en målrettet indsats på disse områder.

1.6.7 Rådgivere

BAR U&Fs indsats i forhold til rådgivere koncentrerer sig om i endnu højere grad at indtænke information og netværk i forhold til rådgivere (arkitekter mv.) i Program Indretning Skoler.

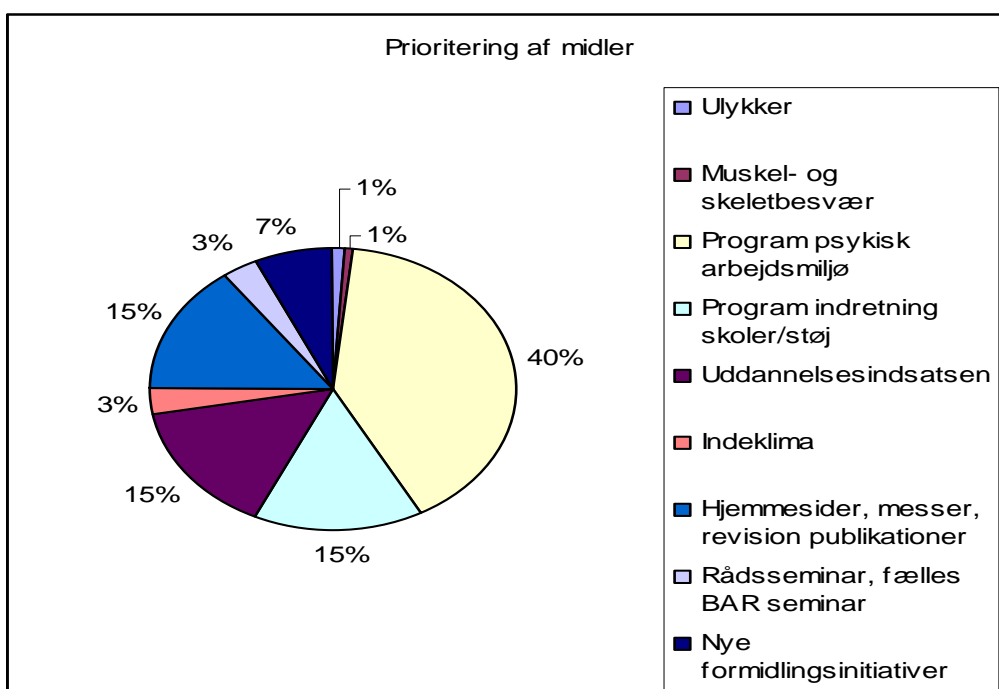
1.6.8 Ældre og etniske arbejdstagere

BAR U&Fs indsats i forhold til ældre og etniske arbejdstagere integreres i Program Godt Psykisk Arbejds miljø.

1.7 Prioritering af tilskudsmidler – fordelt på indsatsområder

På baggrund af disse indsatser foreslås følgende fordeling af midler:

- 40 %: Psykisk arbejdsmiljø
- 15 %: Støj
- 15 %: Uddannelsesindsatsen
- 15 %: Videreførelse af formidlingsaktiviteterne hjemmesider, messer, publikationer
- 7 %: Ud over rampen initiativer i form af møder med MED og SIU mv.
- 4 %: Planlægning og koordinering af indsatsen i form af rådsseminar og 11BARseminar
- 3 %: Indeklima
- 1 %: Ulykker
- 1 %: Muskel- og skeletbesvær

2 PSYKISK ARBEJDSMILJØ

2.1 Beskrivelse af problemfeltet

NAK-undersøgelsen

Resultaterne fra Den Nationale Arbejdsmiljøkohorte (NAK) viser generelt, at tendensen for det psykiske arbejdsmiljø i Danmark er, at problemer med tempo og høje følelsesmæssige krav i arbejdet er stigende.

Specielt for BAR U&Fs brancheområde er der udbredt store følelsesmæssige krav i arbejdet (47 %), stort arbejdspress (44 %) samt krav om at kunne overskue meget information (73 %).

Hvad angår arbejdstempo ligger branchen lavere (44 %) end gennemsnittet. Samtidig opleves lavere rolleklarhed (89%) og mindre tilfredshed med kvaliteten af arbejde, der udføres og flere modstridende krav (folkeskolelærere). Der er samtidig større udviklingsmuligheder. Hvad angår anerkendelse ligger branchen lavere end gennemsnittet (52 %)

FTF- undersøgelse: Midt i en omstillingstid – FTF'ernes psykiske arbejdsmiljø

70 % af de ansatte angiver at have høje eller meget høje beslutningskrav. Dette er det højeste niveau indenfor FTF. Forekomst af rollekonflikter findes mest udbredt i undervisningssektoren, angivet af 19 %. Mere end tre ud af fire i undervisningssektoren synes, at de har meget lille eller lille indflydelse på arbejdstempo, pauser og arbejdstid. Andelen på 56 %, der oplever fair eller meget fair ledelse er markant lavere for undervisning end andre brancher. Her ligger banker højest med 73 %. Med hensyn til støtte fra lederen skiller undervisningssektoren sig også negativt ud, idet 58 % mod gennemsnitligt 65 % oplever støtte fra lederen.

FTF-undersøgelse: Hver femte FTF'er oplever vold på arbejdet

Fysisk eller psykisk vold og trusler om vold opleves af 22 % af de ansatte indenfor undervisnings- og forskningsområdet.

Bikva-undersøgelsen

I BAR U&F's BIKVA-evaluering (2007) giver målgrupperne udtryk for, at der er behov for forbedringer på disse områder i prioriteret rækkefølge: Belønning i arbejdet og anerkendelse (mest medarbejdere), arbejdstempo, arbejdspress og arbejdsmængde (ledere og medarbejdere), de enkelte medarbejders udviklingsmuligheder (mest ledere), evnen til at tackle krænkende adfærd (fra elever, forældre og kolleger), følelsesmæssige krav (ledere og medarbejdere), rammer og afgrænsning af job og ansvarsområder.

Teamsamarbejde

Det forventes, at viden om samarbejde i team vil have uændret (21 %) eller større (71 %) betydning i de kommende år. (I mindre grad gymnasierne). Organisering i team er en klar styrke – når det virker! Når det ikke fungerer, bliver teamarbejdet en stressfaktor, som i høj grad belaster det psykiske arbejdsmiljø. Dårlig implementering af team-arbejdsformen har således også indflydelse på undervisernes tidsanvendelse, og kan derved være med til at forringe det psykiske arbejdsmiljø.

Forventningspress

Fra kolleger i teamsamarbejdet, ofte udtalte forventninger til hinanden og hinandens indsats. Særligt nyuddannede lærere ved ikke, hvad der forventes af dem, både fra kolleger, ledere, elever og deres forældre.

”Forhandlings elever’ hvor alt er til debat. (Gymnasie-) elever har et højere ambitionsniveau end tidligere, og de er blevet mere bevidste om det at få en god karakter. Samtidig stiller eleverne krav om særbehandling – de finder sig ikke i noget. De har stort fokus på deres rettigheder.

Forældrene forventer særbehandling. Underviserne oplever en stigende tendens til, at forældrene brokker sig, hvis de ikke oplever, at deres barn er i fokus, eller hvis de oplever, at lærerne er urimelige overfor deres barn. ”Vanskelige” familier og velstillede familier.

Medier

Oplevelse af at blive hængt ud som personer og som profession, for eksempel når pressen citerer undersøgelse af danske skolebørns læse- eller regnefærdigheder. Også muligheden for at sammenligne skoler kan opleves som et psykisk pres på den enkelte underviser. Oversigter over, hvor gode de forskellige skoler er, spiller ligeledes en væsentlig rolle for undervisernes oplevelse af deres psykiske arbejdsmiljø.

Vold og trusler om vold, særligt på de tekniske skoler.

Indikatorer i arbejdsmiljøovervågningen

Ifølge Arbejdsmiljørådet er indikatorerne, der skal følges som en del af arbejdsmiljøovervågningen både i den positive og den negative dimension:

- Krav
- Indflydelse
- Social støtte
- Belønning i arbejdet (anerkendelse, prestige, karriere osv.)
- Mening i arbejdet (sammenhæng og formål)
- Forudsigelighed
- Følelsesmæssige krav

For så vidt angår:

- Mobning
- Vold og trusler om vold

er målsætningen, at der skal opnås markant fald.

2.2 Tidligere og nuværende projekter i BAR-regi

Oversigt over produkter om psykisk arbejdsmiljø BAR U&F (2003-2006):

4 hæfter:

- Konflikter i Skolen (2004)
- Vold i Skolen (2004)
- Nye roller i Skolen (2004)
- Teamarbejde i skolen (2004)

Målrettet værktøj til universitetsforskere.

- APV-skema om forskernes psykiske arbejdsmiljø (2004)

Serien psykisk arbejdsmiljø:

- Teamsamarbejde i de gymnasiale uddannelser (2005)
- Skolelederes psykiske arbejdsmiljø (2005)
- Stress i Skolen (2006)
- Vold og trusler – et fælles anliggende (2006)

Dialogværktøj:

- Handlingsspillet (2005)

Roadshow:

- Gang i snakken om det psykiske arbejdsmiljø (2006)

Oversigt over planlagte projekter og produkter om psykisk arbejdsmiljø (2007):

- Ny lærer - Forskellige værktøjer i form af hæfte og spil
- APV-skema – revision + relancering

2.3 Hvad skal der til for at forebygge problemerne?

- *Styrke handlingsfasen* - hjælp til at sætte tingene i gang ude på arbejdspladserne.
- *Det skal være enkelt* at gå til og praktisk kunne lade sig gøre. Anbefalingerne skal kunne indgå i dagligdagen fx på personalemøder, udviklingssamtaler – ting man gør i forvejen – ikke nye tidsrøvere. Anbefalinger skal være handlingsanvisende, men også give anledning til refleksion (ikke løftet pegefingre og moraliserende holdningskampagner).
- *Det skal være tematisk relevant* fx med begreber som er oppe i tiden i forvejen – populært eller måske provokerende, det skal røre folk, men ikke nødvendigvis defineres af dem. Det er BAR som har noget at byde på. Noget vi ved er væsentlige udviklingsområder.
- *Tryghed for at man kan* arbejde forebyggende fx via uddannelse, netværk, informationsmøder, supervision/coaching eller andre kompetencegivende aktiviteter. Deltagelse i udviklingsnetværk med ekstern støtte.
- *Arbejdspladser som talerør og spejl* når nye værktøjer udvikles i samarbejde med målgruppen dvs. der skabes konkrete erfaringer undervejs i udviklingsprocessen, som kan bruges i formidling og implementering.

2.4 Hvad kan BAR U&F gøre?

BAR U&F vil sikre aktiviteter indenfor nye områder, fx belønning og anerkendelse, samt decideret hjælp til arbejdspladserne (processer). Samtidig skal der sættes på de temaer, der allerede er erfaringer med; forebyggelse af stress, teamsamarbejde, ledelse, vold, trusler og konflikter. BAR U&F vil arbejde for, at der gennemføres en undersøgelse, der dokumenterer, hvad et dårligt psykisk arbejdsmiljø koster på nationalt plan. BAR U&F vil foreslå, at NFA gennemfører et sådant forskningsprojekt.

BAR U&F vil i perioden prioritere at gennemføre et eksisterende og tre større projekter samlet i et Program kaldet Godt Psykisk Arbejdsmiljø med projekter om hhv. a) stress b) belønning og anerkendelse, c) vold og konflikthåndtering samt d) det eksisterende arbejde med det psykiske arbejdsmiljø via Atmosfæreprojektet.

Udviklingsprojekt om stress – fortsættelse, understøttelse og udvidelse af projekt om stress fra 2006/2007. Projektet tager udgangspunkt i problemer i forhold til arbejdspress, rolleklarhed, modsatte krav, rammer og afgrænsning af job og ansvarsområder samt det udbredte teamsamarbejde.

Målet er at sætte uddannelsesstederne i gang med at forebygge stress. Målgruppe er SR/TR samt skoleledelsen.

- For at implementere vejledningen bedst muligt inviteres 25 skoler til at være med i et udviklingsprojekt. Skolerne sættes i gang med at arbejde med stressforebyggelse over 1 til 1,5 år. Skolerne får hjælp til processen af eksterne konsulenter.
- Erfaringer indhentes af eksterne evaluatore.
- Procesværktøj udvikles som supplement til vejledning.
- Temamøder: resultaterne formidles på regionale møder forestået af ressourcepersoner fra de involverede skoler samt de eksterne konsulenter.
  - Det er målet, at ved udgangen af 2010:
    - Har 25 skoler arbejdet med stress
    - Har mindst 100 skoler deltaget i regionale møder.

For BAR U&F vil succesindikatorerne omfatte, at de involverede arbejdspladser får et lavere stressbetinget sygefravær og et fald i henvisningerne til psykolog og en stigende afgangsalder.

Pris: ca. 1.500.000 kr.

Ledelse med tillid, troværdighed og anerkendelse – Disse tre faktorer viser sig at være afgørende indikatorer på, om det psykiske arbejdsmiljø er godt. Målet er at give gode råd og ideer til ledelsen, om hvordan dette kan fremmes med forskellige metoder og igangsættelse af netværk. Målgruppe: Skoleledere (primært).

- Forprojekt med idéudvikling og erfaringsindsamling
- Gode råd og ideer udvikles og formidles f.eks. i et idékatalog på en datterhjemmeside eller
- Formidling af resultater på et stort ledertræf over 2 dage. Træffet skal være kompetencegivende for lederne og kan f.eks. bruges til at lederne etablerer nye netværk, der arbejder videre med ideerne. Efter 9 måneder kan lederne eventuelt mødes igen på et afslutnings-træf med erfarings- og idéudveksling.

Det er målet, at ved udgangen af 2010:

- Har 100 ledere arbejdet med tillid, troværdighed og anerkendelse
- Er kendskabsgraden til projektets anbefalinger på 50 % af de adspurgte ledere indenfor undervisnings- og forskningssektoren og anvendelsesgraden på 25 %
- 80 arbejdspladser har oplevet, at de har fået et bedre arbejdsmiljø efter initiativet.

Pris: ca.: 1.050.000 kr.

Konflikthåndtering og voldsforebyggelse – Lederes og medarbejderes hverdag er præget af et stort forventningspres og mange interesser; tungen skal holdes lige i munden og nogle situationer kan komme til at løbe løbsk. Opfølgning på tidligere aktiviteter om vold og trusler om vold – med fokus på forebyggelse af og håndtering af krænkende adfærd fra elever og forældre. Målet er at gå tæt på medarbejdere og ledere, lære dem om konfliktforståelse og træne dem i konfliktløsning.

Målgruppe: ledere, SR/TR og lærere.

- Udvikling af materialer/budskaber
- Afholdelse af regionale temamøder eller besøg på udvalgte skoler.

Det er målet, at ved udgangen af 2010:

- Har 75 % af kommunerne formuleret en voldsforebyggelsespolitik

- Er kendskabsgraden for BAR U&Fs produkter om voldsforebyggelse på 60 % blandt de adspurgte repræsentanter fra SIO og anvendelsesgraden på 25 %
- Er der sket et fald i sygefravær på grund af vold.

Pris: ca. 1.300.000 kr.

Atmosfæreprojekt – I samarbejde med BAR FOKA gennemfører BAR U&F et projekt, der fokuserer på at opbygge et godt psykisk arbejdsmiljø.

Det er målet, at ved udgangen af 2009:

- Har 70 % af lederne på de involverede arbejdspladser oplevet en bedring af det psykiske arbejdsmiljø
- Har 500 arbejdspladser modtaget en workbook (indenfor U&F+FOKA området)
- Har 500 downloadet workbooken fra nettet
- Er 25 arbejdspladser gået i gang med at arbejde med atmosfære

Pris: ca. 300.000 kr.

3 MUSKEL- OG SKELETBESVÆR

3.1 Beskrivelse af problemfeltet

BAR U&F finder ikke, at der er anledning til at prioritere muskel- og skeletbesvær, da der ikke er mange arbejdsmiljøproblemer i branchen indenfor dette område.

3.2 Hvad kan BAR U&F gøre?

BAR U&F kan foretage en nøjere undersøgelse af problemerne med muskel- og skeletbesvær for TAP-personale og gymnastiklærere, samt om der er behov for at foretage en målrettet indsats på disse områder.

Pris: 100.000 kr.

4 STØJ

4.1 Beskrivelse af problemfeltet

Problemer med støj findes primært på skoler.

Det er særligt generende støj, hvor halvdelen af medarbejderne indenfor undervisningsområdet var udsat for høj støj i mindst ¼ af arbejdstiden.

Problemet skyldes primært menneskelig aktivitet (børn og samtaler) og dårlig akustik.

- Af folkeskolelærerne udsættes 51 pct. for forstyrrende støj, 71 pct. for høj støj og 14 pct. for høreskadende støj
- Af gymnasielærerne udsættes 37 pct. for forstyrrende støj, 54 pct. for høj støj og 5 pct. for høreskadende støj
- Af andre lærerne udsættes 34 pct. for forstyrrende støj, 41 pct. for høj støj og 8 pct. for høreskadende støj.

Det er BAR U&Fs opfattelse, at der er særlige problemer på de tekniske skoler.

4.2 Tidligere og nuværende projekter i BAR U&F

BAR U&F har arbejdet eller arbejder med følgende projekter ift støj: Indeklimaportalen med bl.a. tema i 2007 om indeklima på skoler, Guide og forsøg indenfor grundskoleområdet samt Programmet Indretning Skoler, hvor der gennem projektet Ressourcepersoner fokuseres på inddragelse af

skolernes lærere i byggeprocessen for herigennem at stille de rigtige krav til rumindretning og akustikregulering. Branchevejledning og hjemmesiden Godt Skolebyggeri giver gode råd om, hvordan støjproblematikken indtænkes i byggefasen. Herudover er der en indsats overfor arkitekter og bygherrer.

4.3 Hvad skal der til for at forebygge problemerne?

Den forebyggelsesstrategi der hidtil er anbefalet er: Begrænsning af støjkloderne gennem større rum, bedre akustikregulering og pædagogisk indsats.

4.4 Andre aktører og potentielle samarbejdspartnere

Væsentlige potentielle samarbejdspartnere omfatter NFA, Statens Byggeinstitut SBI, Akustikfirmaer, Arbejdstilsynet, DTU, arbejdsmiljørådgivere samt andre relevante BAR, fx BAR Social & Sundhed.

4.5 Hvad skal der til for at arbejdspladserne vil arbejde med problemet?

- Sammenhæng mellem pædagogik og støjbekæmpelse. ”Det er altid pædagogikken, der sejrer”
- Adfærd (både børn og voksne)
- Støjvogter på den enkelte arbejdsplads
- Akustikdæmpning skal også indtænkes i byggefasen/renoveringsfasen.

4.6 Hvad kan BAR U&F gøre?

Formidling af støjguide. BAR U&F vil indtænke støjproblematikken i Programmet Indretning af Skoler. Herudover ønsker BAR U&F at satse på udvikling af støjvogterkonceptet. Dette kan eventuelt ske som et fælles projekt BAR U&F og BAR SoSu med en målrettet indsats på at få alle 98 kommuner til at tage idéen op

Bruge hjemmesiderne: Indeklimaportalen og Godt Skolebyggeri. Kan overveje at oprette et støjmenupunkt på arbejdsmiljoweb.dk, der fokuserer på menneskeskabt støj – eventuelt i samarbejde med andre BAR.

Pris: 1.655.000 kr.

5 ULYKKER

5.1 Beskrivelse af problemfeltet

Indenfor brancheområdet var der i 2005 i alt 1.798 ulykker. Tendensen siden 2000 har været forholdsvis stabil og har i særlig grad omfattet forstuvninger. BAR U&F er opmærksom på, at anmeldelsesgrundlaget i forhold til vold ikke er i orden, således at der i realiteten er behov for at supplere nedenstående tabel med tal for anmeldelser af vold.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skadetyper							
Død	1	1	0	0	0	0	0
Amputation	12	18	20	6	7	3	4
Knoglebrud	226	208	216	193	209	223	235
Forstuvning m.v.	685	668	700	663	758	746	793
Sårskade	266	280	263	205	175	183	211
Termisk skade	28	20	22	21	20	22	23
Bløddelsskade	189	202	172	157	164	115	109

Ætsning	17	9	9	4	8	3	2
Forgiftning	7	8	5	10	17	12	21
Andet, uoplyst	324	312	323	301	444	491	569
I alt	1755	1726	1730	1560	1802	1798	1967

5.2 Hvad skal der til for at forebygge problemerne?

BAR U&F ønsker i perioden at være med til at fremme en bevidsthed om ulykker ude på arbejdspladserne, herunder udvikling af en anmeldeskultur samt en øget bevidsthed på arbejdspladserne om, hvad en arbejdsskade/-ulykke koster og i den forbindelse formidle kendskab til arbejdsmiljøøkonomi.

5.3 Hvad kan BAR U&F gøre?

BAR U&F vil i perioden gennemføre følgende aktiviteter med henblik på at mindske antallet af ulykker indenfor området:

- Foretage en særskilt undersøgelse af om der er områder, hvor der foregår mange ulykker
- Gøre PR for Arbejdsmiljørådets værktøj om arbejdsmiljøøkonomi
- Formidle kendskabet til anmeldesystemet EASY, herunder den ulykkeforebyggende del.

6 INDEKLIMA

6.1 Beskrivelse af problemfeltet

Indenfor BAR U&F's område vil det hyppigste problem i undervisningslokaler være dårlig luft og varme i små klasselokaler. Desuden kan der være problemer med ventilation, fugtskader og rengøring.

Passiv rygning er også et problem på U&Fs område. Ifølge NAK var 7 pct. indenfor undervisningsområdet udsat for passiv rygning i mindst ¼ af arbejdsdagen.

6.2 Tidligere og nuværende projekter

I de 3BARs regi er der gennemført følgende projekt/udarbejdet produkter om indeklimarelaterede emner

- Regionale temamøder (2002)
- Branchevejledningen Bedre Indeklima (2004)
- Branchevejledningen God rengøring – godt indeklima (2005)
- Indeklimaportalen med bl.a. månedens tema
- Regionale temamøder (2004)
- Samarbejde med arkitektforeningen om udvikling af kurser (2006)
- Flade tage – Kortlægningsprojekt (2001)
- Branchevejledningen Skimmelsvampe (under revision) og regionale temamøder (2002-3)

Herudover indgår indeklimaproblematikken i Program Indretning Skoler.

6.3 Hvad skal der til for at forebygge problemerne?

Forebyggelsen kan sætte ind på to planer:

I byggeprocessen, hvor man skal have fokus på indtænkning af indeklimaet, når man bygger og renoverer:

- Man skal sørge for at få en ordentlig ventilation, dimensionering af lokalerne ift. personbelastningen
- Man skal vælge indeklimamærkede byggematerialer mv.
- Det er også vigtigt med et godt samarbejde med arkitekter og andre rådgivere. Det er en forudsætning, at arkitekter OGSÅ tænker på indeklimaet og ikke kun på æstetik

I brugsfasen skal der sættes fokus på

- adfærd, herunder oprydning og kendskab til ventilationssystemer,
- rengøring og vedligeholdelse

6.4 Aktører og potentielle samarbejdspartnere

Indsats overfor indeklima er pga. prioriteringen i 2010 planen lavt prioriteret fra Arbejdstilsynet's side. Men flere forskningsinstitutioner arbejder (stadig) med indeklimapolitikken og er med til at afdække problemerne og finde løsninger. Det er særligt NFA, SBI og DTU. Herudover er DAN-VAK med til at formidle viden om indeklima til de arbejdsmiljøprofessionelle og forskellige grupper af teknikere.

6.5 Hvad skal der til for at arbejdspladserne vil arbejde med problemet?

Arbejdspladserne tager det alvorligt, når det opleves som et problem. Det skal være simple løsninger. Det handler om at ændre adfærd. Herudover skal arbejdspladserne have redskaber til at tænke indeklima ind i byggefasen mv.

6.6 Hvad kan BAR U&F gøre?

BAR U&F vil bidrage til at fastholde og udvikle Indeklimaportalen med bl.a. månedens tema frem til og med 2010. Mulighederne for samarbejde med andre aktører på området inddrages.

Pris: 300.000 kr.

7 UDDANNELSESINDSATSEN

7.1 Beskrivelse af problemfeltet

Unge i alderen 15 – 24 år har ifølge nationale og internationale undersøgelser 1½ - 2 gange så stor risiko for at komme ud for en arbejdsulykke som ældre kolleger. Det er et problem, som ikke er branchespecifikt, men har at gøre med alder og det at være ny på en arbejdsplads.

Arbejdstilsynet registrerede i 2005 5.718 ulykker blandt unge under 25 år, men slog samtidig fast, at blandt de unge under 18 år undlader 82 % at melde arbejdsulykker til myndighederne, mens det tilsvarende tal i aldersgruppen 18 til 24 år er 70 %. Regnes de uanmeldte ulykker med, lander tallet på mere end 20.000.

7.2 Præcisering af brancheområder med de største problemer

De største problemer findes i brancher, som er hastigt voksende, fx indenfor byggeområdet, og i brancher, som beskæftiger mange fritidsjobbere, fx serviceområdet, herunder butiks- og restaurationsbranchen. Det grønne område, som beskæftiger mange unge, er også berørt af mange ulykker.

Det er imidlertid vigtigt at sætte fokus på sikkerhed og sundhed for unge og/eller nyansatte på alle arbejdspladser – og indenfor alle BAR´s områder.

7.3 Tidligere og nuværende projekter i BAR-regi

Indsatsområdet ”Uddannelsesindsatsen” startede i 1997 som et projekt (”Ar-Mi-projektet”) i Arbejdsmiljøfondet. Baggrunden var den daværende regerings handlingsplan ”Rent arbejdsmiljø år 2005”, hvor man opstillede syv tværgående visioner. En af disse havde som sigte at reducere eller helt undgå skader blandt børn og unge i forbindelse med arbejde.

Efter en evaluering i 1999 blev området opprioriteret og overgik fra projektstatus til at være et generelt indsatsområde hos Arbejdsmiljørådets Service Center. Da ASC lukkede, påtog BAR U&F sig at videreføre opgaven, og fra 2006 har den tværgående unge-/uddannelsesindsats udelukkende været et BAR U&F-finansieret område.

7.4 Hvad skal der til for at forebygge problemerne?

Målet er at integrere arbejdsmiljø i videst muligt omfang i alle uddannelser – fra grundskolens undervisning over ungdomsuddannelserne til videregående uddannelser. Erfaringerne fra grundskolen danner udgangspunkt for tiltag på de efterfølgende uddannelsesområder.

Ifølge Folkeskoleloven indgår arbejdsmiljø i de centrale kundskabs- og færdighedsområder for en række af folkeskolens fag, stærkest i emnet ”uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering” (§ 7, stk. 5), hvor viden om arbejdsmiljø og undervisningsmiljø er obligatorisk på alle klassetrin.

Folkeskolelovens § 45, stk. 5 giver skolens leder pligt til at inddrage eleverne i arbejdet på skolen med sikkerhed og sundhed, ligesom ”Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø” stadfæster elevers og studerendes ret og pligt til at involvere sig i arbejdet på uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.

På erhvervsskoleområdet indgår arbejdsmiljø i en lang række uddannelser som obligatorisk emne, både på grundforløb og på hovedforløb.

Undervisningen i arbejdsmiljø vil medvirke til at forebygge arbejdsskader hos børn og unge og udvikle elevernes kvalifikationer til på et senere tidspunkt i deres liv at indgå konstruktivt i virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde ved at tage hensyn til eget og andres arbejdsmiljø.

Indsatsen baseres på, at undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte elevs og studerendes begrebsverden, og der lægges op til en kontinuerlig holdningsbearbejdelse, som sigter på, at børn og unge danner deres egen arbejdsmiljøopfattelse og ansvarsbevidsthed.

Undervisningen skal samtidig have den effekt, at eleverne bliver opmærksomme på eget undervisningsmiljø og på, at arbejds- og undervisningsmiljøet på uddannelsesstedet er et fælles anliggende for både de ansatte og for elever/studerende. Et sådant helhedssyn vil have en gavnlig effekt på uddannelsesstedets arbejdsmiljø generelt.

7.5 Gode erfaringer - nationalt og internationalt

Interventionsforsøg med arbejdsmiljøundervisning viser, at fokus på arbejdsmiljø, arbejdsmiljøholdninger og sikkerhedskultur styrker det forebyggende arbejde og minimerer risikoen for arbejdsrelaterede ulykker og skader.

Der har gennem årene været et godt samarbejde mellem ”Uddannelsesindsatsen” og alle BAR, senest i forbindelse med EU-kampagnen ”Sikker Jobstart” – arbejdsmiljøugen uge 43/2006, hvor projektet inddrog alle BAR samt Undervisningsministeriet i udarbejdelse af undervisningsaviser til undervisere på erhvervsuddannelses- og gymnasieniveauet.

De danske erfaringer med at integrere arbejdsmiljø i den almindelige undervisning er siden 2002 blevet formidlet på en lang række internationale konferencer, hvor ”Uddannelsesindsatsen” har høstet stor respekt.

I arbejdet med området indgår endvidere erfaringer fra andre lande. BAR U&Fs ”Uddannelsesindsatsen” er partner i Leonardo-projektet ENETOSH (European Network for Education and Training in Occupational Safety and Health). Projektet startede 1. oktober 2005 og kører frem til oktober 2007. Konkrete resultater af dette samarbejde er skabelse af et web-site med eksempler på ”Best Practice” og værktøjer til god arbejdsmiljøundervisning fra alle lande – til inspiration for alle. Der er også udviklet kriterier for ”god arbejdsmiljøundervisning” og kompetenceprofiler for undervisere i arbejdsmiljø.

De overordnede formål med ENETOSH-projektet er skabelse af nationale og internationale netværk af undervisere, arbejdsmiljøprofessionelle og beslutningstagere, og sikring af implementering af undervisningserfaringerne i lovgivningen i EU.

7.6 Aktører og potentielle samarbejdspartnere - nationalt og internationalt

Nationalt: Undervisningsministeriet, Arbejdsmiljørådet, Dansk Center for Undervisningsmiljø, Ungdommens Uddannelsesvejledning, alle BAR samt organisationernes arbejdsmiljø- og uddannelsesansvarlige, DLF, FGL, Skole og Samfund, elevorganisationerne, Arbejdstilsynet og Videncenter for Arbejdsmiljø. Der bør bygges videre på samarbejdet i forbindelse med Den Europæiske Arbejdsmiljøuge om arbejdsmiljøundervisning, hvor også Undervisningsministeren aktivt støttede initiativet.

Internationalt: ENETOSH-netværket, Arbejdsmiljøagenturet og de nationale Focal Points.

7.7 Hvad skal der til for at arbejdspladserne vil arbejde med problemet?

- Gode, anvendelige og lettilgængelige undervisningsmaterialer og –idéer, såvel konkrete produkter (bøger, aviser, vejledninger, film, spil m.v.), som web-baserede
- Synliggørelse af området, bl.a. ved hjælp fra andre aktører og samarbejdspartnere
- At undervisning i arbejdsmiljø bliver integreret i og krav i lov og læseplan.

7.8 Hvad kan BAR U&F gøre?

Videreførelse af Uddannelsesindsatsen - BAR U&F vil i perioden arbejde på at sikre, at projekt Uddannelsesindsatsen fortsætter og udbedres.

Følgende projektaktiviteter foreslås:

- Forstærket indsats overfor grundskolen
- Indsats overfor tekniske skoler, handelsskoler, social- og sundhedsskoler samt AMU-uddannelserne
- Indsats overfor udvalgte fagområder med en høj ulykkesrisiko, herunder særligt bygge- og anlæg, landbrug og social- og sundhed

Med Uddannelsesindsatsen vil BAR U&F støtte netværksdannelse og idé- og metodeudveksling, nationalt og internationalt.

Pris: 476.000 kr. årligt i alt 1.428.000 kr.

Unge-indsats - fælles BAR-projekt - BAR U&F vil arbejde på, at indsatsen bliver tværgående og bredere - og et ærinde for alle BAR. Et fælles BAR-projekt er derfor under formulering, hvor gruppen af undervisere vil blive særligt prioriteret som målgruppe. Dette skal munde ud i:

- Etablering af web-site om unge og arbejdsmiljø med deltagelse af alle BAR med et samlet antal besøgende på mindst 3000.

Pris 100.000 kr.

8 KOMMUNIKATION, FORMIDLING OG KOORDINERING

8.1 Beskrivelse af problemfeltet

BAR U&F har sat sig som mål i det fremtidige arbejde at ”komme ud over rampen”.

Vigtige skridt i den rigtige retning er taget, når det drejer sig om formidling. En række produkter i form af hæfter, konferencer, møder og interventionsprojekter har således fået gode evalueringer, der viser, at de ting der produceres er af høj kvalitet og kan bruges.

Med indførelsen af en fælles designmanual er der sikret et ensartet og professionelt udseende, som er med til at understøtte billedet af, at BAR U&Fs materialer er af høj kvalitet. Det samme gør sig gældende for arbejdsmiljøweb og datterhjemmesiderne, som alle har fået et ensartet udtryk qua en fælles webmanual.

Endelig har etableringen af den fælles hjemmeside betydet, at væsentligt flere kommer i kontakt med BAR U&Fs materialer end tidligere. Antallet af besøgende i 2006 er således fordoblet sammenlignet med 2005.

For at styrke arbejdsmiljøet er det imidlertid vigtigt at såvel kendskabet som anvendelsen af BAR U&Fs gode produkter stiger. BAR U&F vil derfor prioritere en øget formidlingsindsats overfor den målgruppe, der består af over en halv million medarbejdere på BAR U&F arbejdspladserne og de tusindvis af sikkerhedsgrupper, ledere og personale- og arbejdsmiljøansvarlige.

BIKVA-undersøgelsen viste, at i alt 17 % af medarbejderne og 56 % af lederne i målgruppen kender BAR U&F. Omkring halvdelen af sikkerhedsrepræsentanterne og tillidsrepræsentanterne kender

deres relevante BAR. Omkring hver 3. ”almindelige medarbejder” kender BAR U&F. Hvad angår anvendelsesgraden ligger denne på 10-20 % for de forskellige materialer til grundskolelærerne, mens den ligger på 40 % for gymnasielærerne.

Nedenfor fremlægges forslag til initiativer, der kan øge kendskabs- og anvendelsesgraden blandt BAR U&Fs målgrupper.

8.2 Hvad kan BAR U&F gøre?

I formidlingsarbejdet vil BAR U&F prioritere følgende indsatsområder:

Arbejds miljøweb og 3BAR Nyhedsbrev - Arbejds miljøweb udbygges og opdateres løbende. I 2007 igangsættes et udviklingsarbejde, således at forsiden i højre grad opleves som et udstillingsvindue for de mange aktiviteter og materialer, som de tre BAR for det offentlige og finansielle område fremstiller.

På alle de sider på arbejds miljøweb, hvor materialerne omtales, beskrives hvorledes materialerne konkret kan anvendes samt hvilken intenderet effekt de har, ligesom målgruppen ekspliciteres yderligere i forhold til, hvad der er tilfældet i dag.

Nyhedsbrevet fra 3BAR relanceres, således at det indholdsmæssigt i højre grad følger den fælles prioritering af 2010-temaer. I forbindelse hermed lanceres der et område på arbejds miljøweb, som netop handler om dette tema. Man kan producere et nyhedsbrev, der eksempelvis fokuserer på støj. Nyhedsbrevet kombineres med nyt indhold under menupunktet ”Støj, lys og luft” på arbejds miljøweb.dk. Det er bl.a. den måde nyhedsbrevet på www.godtskolebyggeri.dk bliver til på.

Nyhedsbrevet vil endvidere tage pejling af, hvad der skrives om arbejds miljø i pressen. Formålet med dette er, at man både kan være aktuel og samtidig sætte fokus på noget af det eksisterende materiale, som ellers let bliver glemt. Eksempel: Pressen skriver om konflikter. Nyhedsbrevet konstaterer dette og henviser til BARenes konfliktmaterialer. Nyhedsbrevet udkommer 10 gange om året. Nyhedsbrevet vil blive tilføjet tilpas meget indhold, så det kan udkomme med større frekvens. Nyhedsbrevet vil få et mere aktuelt fokus og vil kunne gå i dybden med indsatsområderne på hjemmesiden. Ligeledes kan nyhedsbrevet sætte fokus på de gode eksempler og ”best practice” i forbindelse med BARenes projekter. Det vil medvirke til at:

- Sætte fokus på de prioriterede 2010-temaer
- Generere nyt indhold på arbejds miljøweb
- ”Pulse” tidligere produceret materiale
- Etablere en vidensbank, der sætter gang i erfarings- og vidensudveksling mellem arbejdspladser
- Skabe aktualitet, fordi vi kobler os på et aktuelt emne
- Øge trafikken på hjemmesiden, idet nyhedsbrevet i sig selv skaber trafik.

Det er målet, at ved udgangen af 2010 er:

- antallet af besøg (2007: 10.000) og besøgende (2007: 8.000) steget med 60 %
- antallet af pageviews steget fra 600.000 til 800.000
- antallet af abonnenter på nyhedsbrevet øget med 100 %

Pris: 350.000 kr. årligt

Messeprojektet – Aktiviteten fortsættes, da deltagelse i messer og konferencer har vist sig som en effektiv måde at komme i dialog med målgruppen. Særligt prioriteres Personalepolitisk Messe og Arbejdsmiljøkonferencen.

Deltage i arrangementer for arbejdsmiljøundervisere - PUF og andre udbydere af arbejdsmiljøuddannelser er strategisk vigtige samarbejdspartnere, når det drejer sig om at nå ud til Sio, Med og Mio. Eksempelvis arrangerer PUF to årlige seminarer for sikkerhedsundervisere. Ved disse arrangementer deltager typisk omkring 60 personer. Hver af disse møder i løbet af et år mellem 75 og 180 elever, hvorfor man ad den vej kan nå ud til en forholdsvis stor gruppe. Arbejdsmiljøsekretariatet vil tage kontakt til PUF og andre udbydere af arbejdsmiljøuddannelser for at finde ud af, i hvilket omfang og hvordan BAR U&F kan komme til orde i disse sammenhænge. Aktiviteten er forankret i 3BAR messeprojektet.

Det er målet, at ved udgangen af 2010 har:

- BAR U&F deltaget i messer og konferencer, hvor der er formidlet materialer til mindst 5000 deltagere
- BAR U&F deltaget i arrangementer for arbejdsmiljøundervisere, der kommer i kontakt med mindst 2000 deltagere i sikkerhedsarbejde.

Pris: 300.000 kr. årligt

Nye formidlingsinitiativer – Dialogmøder med såvel med-udvalg og hoved-med-udvalg i kommuner samt møder med personer, der er praktisk involveret i udviklingen af arbejdsmiljøet indenfor et geografisk område, udgør en vigtig strategisk målgruppe i bestræbelserne på at nå ud med BAR U&Fs produkter. De vil kunne fungere som ambassadører, og øge chancen for at kendskabsgraden til BAR U&F's produkter bliver større på de enkelte arbejdspladser.

Det foreslås derfor, at der afholdes en række dialogmøder, hvor også andre interesserede fra arbejdspladserne kan deltage. Det anbefales, at besøgene ”markedsføres” som temamøder. Ved at sætte fokus på bestemte temaer, kan man opnå en øget kendskabsgrad i forhold til bestemte produkter og opnå dialog om at igangsætte aktiviteter lokalt baseret på BAR U&Fs værktøjer. Samtidig vil BAR U&F kunne benytte mødet til at gøre opmærksom på de mange andre materialer, der produceres, og hvordan de kan anvendes. I de kommuner der har en tostrengt struktur, søges møderne afholdt i samarbejde med både med-udvalg og sikkerhedsudvalg.

Dialogmøderne har tre overordnede formål:

- At sætte fokus på et bestemt emne, som målgruppen ser et formål med at vide noget om
- At skabe dialog mellem BAR U&F og arbejdspladserne
- At demonstrere de værktøjer BARene har udviklet og videregive den viden, og de erfaringer andre har gjort med BAR U&Fs værktøjer og materialer.

For at sikre den lokale forankring planlægges møderne i samarbejde med de interesserede kommuner og andre regionale partnere, således, at det endelige indhold vil derfor være påvirket af dette samarbejde. Oplægsholdere skal som udgangspunkt kunne rekrutteres fra en bred kreds, afhængig af emnet. Det kan fx være eksperter, som har medvirket ved frembringelsen af nogle af BARenes værktøjer, repræsentanter fra de arbejdspladser der har arbejdet med værktøjerne, faglige konsulenter, rådsmedlemmer eller en kombination af disse.

Som supplement til dialogmøderne udsendes mailhenvendelse fra BAR U&Fs formand og næstformand til strategiske målgrupper (MED-udvalg, sikkerhedsgrupper, HR-folk, ledere). I henvendelsen orienteres om BAR U&F og aktuelle aktiviteter, og der gøres PR for tilmelding til nyhedsbreve.

Pris: 750.000,- kr.

15 møder i kommunalt eller tværkommunalt regi samt e-mailidentifikation af strategiske målgrupper samt udsendelse af halvårlig henvendelse

Rådsseminarer og fælles BAR seminarer – BAR U&F vil årligt mødes til et rådsseminar med henblik på at foretage opfølgning på igangsatte aktiviteter samt anvende dette forum til udveksling af erfaringer og tage de overordnede politiske diskussioner om arbejdsmiljøindsatsen. En gang årligt vil BAR U&F deltage i det fælles BAR seminar for at sikre koordination og samarbejde om relevante områder med de øvrige BAR.

Pris: 136.000 kr. årligt.

9 BILAG

Bilag 1 Ønsker og anbefalinger til BAR U&F formuleret i BIKVA-evalueringen

- Mere viden og materiale om Teamorganisering
- Mere viden og værktøjer om Vold og trusler. Eksempelvis i form af efteruddannelse
- Kurser og informative hæfter om temaet Stress og stresshåndtering
- Tema om Identitet ind på seminariet
- Fokus på de fysiske rammer og personaleforhold gennem forskelligt materiale og værktøjer
- Materiale og værktøjer, der kan styrke ledere og medarbejderes forandringsparathed
- Viden og værktøjer om profilering og branding
- Materiale skal udvikles og være tilgængeligt både i fysisk og elektronisk form
- Netbaseret materiale skal kunne tilpasses den enkelte brugers behov. Eksempelvis når der skal arbejdes med evaluerings- og analyseværktøjer. Derudover ønskes vejledninger til tilpasningsmuligheder
- Brug af anderledes formidlingsformer. Eksempelvis spil og video
- Lokale regionale arbejdsmiljønetværk
- Konferencer. Her må gerne benyttes alternative metoder, eksempelvis teater.

BIKVA-rapporten tilkendegiver ligeledes:

I alle fokusgrupperne har der været helt sammenfaldende ønsker om, at BAR skal komme længere ud, tættere på og i mere direkte indgreb med målgruppen. Mulighederne kan være at etablere og støtte regionale netværk, deltage med oplæg på møder, hvor faggrupperne i forvejen samles og arrangere temadage. Alle disse aktiviteter har fokusgruppemedlemmerne tilkendegivet stor interesse i bliver realiseret.

Bilag 2 Aktiviteter i forbindelse med psykisk arbejdsmiljø

Gennemførte aktiviteter

Tema	Værktøjer	Evaluering/temadage
Konfliktåndterning - En aktivitet med fokus på systematisk arbejde med strategier for konfliktløsning.	Konflikter i Skolen (2004) - et af fire hæfter. Om konflikter og arbejdsmiljø med mange gode råd, eksempler og redskaber	Temadage 2004 og 2005 Medtaget i BIKVA-evaluering
Vold og trusler - en aktivitet med fokus på processen ved tilblivelsen af en voldsforebyggende politik - Fokus på erhvervs- og produktions-skolerne	Vold i Skolen (2004) - et af fire hæfter. Giver idéer til, hvordan man på skolen kan arbejde forebyggende med vold på både individ- og organisationsniveau Vold og trusler – et fælles anliggende (2006) - Nyt hæfte i serien Psykisk arbejdsmiljø i skolen	Temadage 2004 og 2005 Medtaget i BIKVA-evaluering
Modsattede krav og forventninger - fokus på skolen som virksomhed i et samfund under konstant forandring.	Nye roller i Skolen (2004) - et af fire hæfter. Indeholder dialogfremmende aktiviteter.	Temadage 2004 og 2005 Medtaget i BIKVA-evaluering
Teamarbejde - En aktivitet med fokus på, hvordan forskellige team kan fungere som et rum for refleksion, professionalitetsudvikling og aflastning samt udvikling af mening og arbejdsglæde.	Teamarbejde i skolen (2004) - et af fire hæfter. Redskaber til udvikling af teamarbejdet.	Temadage 2004 og 2005 Medtaget i BIKVA-evaluering
Teamsamarbejde - En aktivitet med fokus på de muligheder, som teamsamarbejdet kan tilføje skolens arbejde.	Teamsamarbejde i de gymnasiale uddannelser (2005) - Nyt hæfte i serien Psykisk arbejdsmiljø i skolen. Konkrete anvisninger til hvordan man organiserer teamarbejde i de gymnasiale uddannelser, og hvordan man løser problemer indenfor teamsamarbejde.	Temadag 2005 Medtaget i BIKVA-evaluering
Forskernes psykiske arbejdsmiljø - Det psykiske arbejdsmiljø sættes på dagsordenen	APV-skema om forskernes psykiske arbejdsmiljø (2004) - Målrettet værktøj til at afdække problemer med trivsel, samarbejde og arbejdsglæde blandt universitetsforskere.	
Ledelse - En aktivitet med fokus på, hvad man som skoleleder selv kan gøre for at bedre sit psykiske arbejdsmiljø og skabe et handlemæssigt frirum.	Skolelederes psykiske arbejdsmiljø (2005) - Nyt hæfte i serien Psykisk arbejdsmiljø i Skolen. Temaer: medarbejderkulturen i skolen – at lede lærere, arbejdsbelastninger og stresshåndteringer, personlig udvikling og karriere, alenehed og ensomhed.	Temadage 2005
Dialog – forandring - Fokus på dialog og forandring på en enkel og vedkommende måde.	Handlingsspillet (2005) - Dialogværktøj, udformet som et kortspil, der skal hjælpe skolens ansatte og ledelse til at tale målrettet og konstruktivt om skolens psykiske arbejdsmiljø.	Spillederseminar og – evaluering Evaluering på 10 skoler afsluttet marts 2007

Igangværende aktiviteter

Tema	Værktøjer	Evaluering/temadage
Road-show - udbrede BAR U&F's erfaringer, metoder og værktøjer, som kan danne grundlag for en målrettet indsats.	Gang i snakken om det psykiske arbejdsmiljø (2006) - BAR U&F tager ud til møder med rådets materialer	
Stress - En aktivitet med fokus på balancen mellem krav og ressourcer som forudsætning for forebyggelse og begrænsning af stress.	Stress i Skolen (2006) - Nyt hæfte i serien Psykisk arbejdsmiljø i Skolen. Redskaber til forebyggelse af stress.	Temadage 2007
Arbejdspladskultur - Igangværende Fokus på en god introduktion af og fastholdelse af nye lærere	Ny lærer - Forskellige værktøjer i form af hæfte og spil	2007-2008
Forskernes psykiske arbejdsmiljø Kvalificering af APV-skema	APV-skema - APV skema tilpasset erfaringer fra brug af skemaet - relancering	2007-2008

Bilag 3 Prioritering af midler fordelt på indsatsområder

BAR U&Fs økonomiske ramme 2007-2010					
	2008	2009	2010	2008-2010	Pct.
Fordeling af midler					
Program Godt Psykisk Arbejds miljø	850.000	1.500.000	1.500.000	3.850.000	38 %
Program Indretning Skoler, senere Program Støjvogter	1.105.000	250.000	300.000	1.655.000	16 %
Hjemmesider, messer, revision publikationer	530.000	530.000	530.000	1.590.000	16 %
Uddannelsesindsatsen	476.000	476.000	476.000	1.428.000	14 %
Nye formidlingsinitiativer	200.000	300.000	250.000	750.000	7 %
Rådsseminar, fælles BAR seminar	136.000	136.000	136.000	408.000	4 %
Indeklima	102.000	102.000	102.000	306.000	3 %
Ulykker	0	102.000	0	102.000	1 %
Muskel- og skeletbesvær	0	0	102.000	102.000	1 %
Forventet ramme	3.400.000	3.400.000	3.400.000	10.200.000	100 %